

Йордан Йовков

Шепа пепел

Шест години и повече не бяхме се виждали с дядо Гена. Шест години и повече не бяхме минали по тия пътища, по които някога отивахме и се връщахме с него, кога ходехме на скеля. Всичко си беше същото: леките преливи на хълмовете, полето; ивиците на нивите с жълти стърнища, пътищата, легнали между тях като змии; после тоя простор, тая безконечна черта на хоризонта, развърната колкото се може по-нашироко, за да побере цялото небе над себе си. И някъде далеч на тая черта една малка точка, една вятърна мелница, която бавно върти белите си крила, сякаш маха с ръце и ни вика.

Дядо Гено се обръща към мене усмихнат и ме гледа. Разбирам го: много бяхме си казали, много още имаше да си кажем. И когато навлязохме в Иланлъшката гора, като видях младите дъбови дръвчета с къдрава шума, изправени едно до друго, като че във всяко имаше душа и тия души, осъдени на вечна неподвижност, си шушнеха нещо; като видях малките полянки из гората с висока суха трева, трънаците с червени шипки, извивките на пътя, някъде изрътен, с някой чукан отстрана, показал навън корените си като черни змии; когато видях всичко туй, изведнъж ми стана ясно, че оттук нататък тоя път никъде другаде не води, никъде другаде не извежда, освен на Антимовския хан, и извиках, за да заглуша трясъка на колелетата:

– А какво стана Сарандовица, дядо Гено? Какво стана Антимовския хан?

Дядо Гено тоя път не се усмихна и направи знак, който ме уплаши. Веднага той заопъва юздите на конете и аз помислих, че иска да спре, защото от шума на колата не може да говори. Но дядо Гено гледаше към гората, спря каруцата и каза:

– Ето го Киро, Киро Котомана. Той знай, той ще ни разправи. Киро, я ела тук!

На края на гората, закрит до пояса от драките, стоеше малко старче. Познах Киро. Два пъти повече беше остарял, два пъти повече беше отпаднал, невесел. Той дойде при нас, поздрави се с дядо Гена, поздрави и мене, но погледът му беше безразличен, чужд. Разбрах, че не ме позна.

– Къде ти са очите тебе, Киро! – скара му се дядо Гено. – Не познаваш ли кой е?

Киро втори път ме погледна, замига и изведнъж се ухили.

– А бе, даскале, ти ли си! Не можах да те позная. Гледам офицерин, де да знам, че си ти. Хайде добре дошел, даскале. У-у, и ти големец си станал!

Едвам сега ние се здрависахме, като стари приятели.

– Киро – каза дядо Гено, – даскалът иска да му разправиш за Василка, за хана.

Киро ме погледна, като че не вярваше, че аз нищо още не зная.

– Хай, даскале! Свърши се то. Няма я Сарандовица, няма го ханът. Останахме си като сирачета. Ако ханът стоеше, тука ли щеше да ме намериш? А то, страшна работа беше! Ще ти разправа. Как да не ти разправа, когато всичко го видях с очите си!

Дядо Гено поразпрегна конете, седнахме и трима под сянка.

– Лошо стана още щом се чу, че ще има война – започна Киро. – Доде в наше село румънска кавалерия, имаше един поручик, висок такъв, лош. Взеха да събират добитъка. Ти ме знаеш, че аз си походвам, ама си имам малко земица и момчетата ми добре си гледат работата. Две волчета имахме, от наш дамазлък бяха, младички, хубави като гълъби. Додоха да ги вземат. Гледам, син ми, големият, Иван, не му се дават, настърхнал, разтреперал се. „Тате, вика, ще грабна брадвата!“ „Мълчи, думам му, мълчи, че ще ни утрепят.“ Какво ще правим, насреща стои ли се. Дадохме ги. Мъчно му беше на момчето, отиде при воловете и, добитък е, ама нали той ни храни – взе че ги целуна. Взеха ги; откараха ги.

Но, хайде да оставим туй, мъчно не мъчно за добитъка – и по-лошо има. И тогаз като сега пак пазех таз гора. Дохождам един ден, гледам: войска, много войска иде, артилерия, кавалерия, пешаци. Вървят направо през къра, отиват все към границата. След час-два гръмна топ. Тогаз се прекръстих и рекох; боже, дай сега кувет на българите.

Много войска премина. И като ги гледах колко са, думам си: не е шега таз работа, тез хора гърди ще дадат там, ще се опрат. А то, още същия ден надвечер започнаха да се връщат. И пак тъй пряко къра вървят, през баирите. Сега е лошо, рекох си и мислех да бягам ли, или да се крия в гората. А както стоях и гледах, някой ми извика. Обърнах се, войници, румънци. Де да ги видя кога са дошли. Ела, казаха, тука. Отидох. Ти, кай, знаеш ли къде е Антимовския хан? Как да не зная, рекох – аз им поразбирам от езика. Хайде, казаха, да ни водиш там. Добре, тръгнахме. Не бяха много – десетина души бяха. И то да бяха истинска войска, а то от ония, дето карат колята, от обоза.

Вървим из пътя и аз си мисля: Василка не е глупава да стои в такова време, затворила е хана и се е прибрала в града. А като додохме, какво – хана отворен, Василка там. И барем да се запази, да се облече по-вехтичко, а то нагиздила се, засмяла се, като че не е воина, а сватба. Не иска да знае. Щом я видяха моканите, прехапаха си езика. Взеха да се споглеждат, да се подбутват.

Изпървото нищо нямаше. Ядаха, пиха, И бързаха много. А човек, кога бърза, скоро го хваща виното. Напиха се ония хора, взеха да се заглеждат у Василка, взеха да й подмятат думи. Гледам я аз, смигам й, правя й знак да се махне, да избяга. Не ме разбира, смее се. Зата, кога бог ще погуби някого, взема му най-напред ума. Бе, дъще, мисля си, сега ли намери време да печелиш пари, сега ли намери да се показваш, че си хубава!

– Чакай – рече дядо Гено. – Какво, ти искаш да речеш, че Василка максус се е нагиздила за тях, за моканите? – Не, не... казвам туй. Ама чудно ми беше. После си помислих и си казах: тя зата такава си е, весела.

– После?

– После взе да става лошо – чувам ги какво си шепнат, разбирам какво се канят да правят. Къде е Калмука, помислих си. Той, дето никога не беше се мръднал от хана, къде е отишел? Тъкмо Василка донесе вино и се връщаше, един стана, повлече се подир нея и я улови за ръката. Тогаз я видях, че се разсърди, дръпна си ръката и го блъсна. После избяга зад тезгяха и се сви като котка. Наскачаха всички, спуснаха се към нея, тя завика, изпищя. Отведнъж наспоред нея, из маазата – капака на маазата беше там – излезе Калмука. Брате, виждам го като сега! Като се изправи онзи голям човек, като погледна, държи брадва. Как гледаше, ти казвам, как: му бяха изопнати страните – помислих си: тъй гледат хората, кога ще мрат.

А те налитаха пак. Калмука погледна Василка, видя я, че плаче, па като изрева, като дигна брадвата и хрясна едного. Всички избягаха навън, избягах и аз.

Оня, когото Калмука беше съсякъл, реवेशе. Спуснаха се едни да го събличат, а другите напълниха пушките, пристъпиха към вратата и зеха да пушкат. Пушкаха, пушкаха. Разтреперах се цял; боже, виках, що стана, избиха ги! Чувах как се чупят шишетата по тезгяха, ама далеч бях, не видях нищо. Най-после спряха да стрелят и влязаха вътре. Не стояха много, излязаха. Един започна да дърпа двете канати на вратата, да ги затваря. Тогаз погледнах и видях: пред тезгяха на земята лежи Калмука, до него Василка. Той с лицето си нагоре, тя с лицето си към земята.

Затвориха вратата, после се развикаха, забързаха. Гледам: дадоха огън на хана от четирите страни. Стара бина беше – запуши, запуши и пламна. Тогаз тръгнаха. Мръкнало се беше, повлякаха пак и мене...

Дядо Гено впрегна колата, тръгнахме.

Киро разправяше сега за себе си, как беше избягал в тъмнината в

кукурузите, как се спасил. Аз не го слушах. Ето и хана – не хана, а мястото му. Нямахме голямата стара сграда, нищо не спираше погледа и полето се виждаше и отпред, и отзад. Самата местност като че беше се променила. Бяха останали само зидовете на оградата. И една купчина от камъни, от пръст, от недоизгорели греди, от керемиди. Дори и коприва беше започнало да никне между тях. Аз стоях като пред гроб.

Киро остави дяда Гена и дойде при мене. – Какво гледаш – каза. – Камъни и пепел. Туй е то всичкото, щото остана от Антимовскня хан.

КРАЙ

Източник: Словото
Набиране: Иван Иванов, Елина Мирчева или Мартин Митов

Публикация

Йордан Йовков, „Събрани съчинения в шест тома“, Том втори; „Български писател“,
С. 1976. Под общата редакцията на Симеон Султанов.

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/7876>]